

DOI: <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2025.2.15293>

УДК 615.11+615.33+615.12

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННИХ РЕЦЕПТІВ НА АНТИБІОТИКИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВІДВІДУВАЧІВ АПТЕК

У. В. Хомут, І. О. Федяк

Івано-Франківський національний медичний університет
khomul@ifnmu.edu.ua

ІНФОРМАЦІЯ

Надійшла до редакції / Received:
17.03.2025

Після доопрацювання / Revised:
23.05.2025

Прийнято до друку / Accepted:
28.05.2025

Ключові слова:

електронний рецепт,
антибіотики,
пацієнт,
eHealth,
задоволеність,
конфіденційність.

АНОТАЦІЯ

Мета дослідження – з'ясувати ставлення відвідувачів аптек до впровадження системи електронних рецептів (е-рецептів) в Україні, зокрема щодо антибіотиків; дослідити, як соціально-демографічні характеристики впливають на особливості процесу отримання е-рецептів із врахуванням статистично значущих відмінностей; а також визначити основні недоліки та бар'єри, з якими стикаються пацієнти під час отримання ліків за е-рецептом.

Матеріали і методи. Було проведено онлайн-опитування 305 респондентів з різних регіонів України шляхом поширення анкети через соціальні мережі. Анкета включала 34 запитання, що охоплювали соціально-демографічні характеристики, досвід користування е-рецептами, ставлення до їх впровадження та оцінку зручності використання. Застосовувалися описова статистика та χ^2 -критерій.

Результати й обговорення. Понад 85% респондентів обізнані з е-рецептом, а близько 60% мали особистий досвід його використання. Основними перевагами е-рецепта пацієнти вважають зменшення безконтрольного споживання антибіотиків, усунення дефектів паперових бланків і можливість вибору торгової назви лікарського засобу. Разом із тим 47% респондентів висловили занепокоєння щодо конфіденційності персональних даних. Також встановлено статистично значущі зв'язки між окремими соціально-демографічними змінними та сприйняттям доступності е-рецептів.

Висновки. Результати дослідження засвідчили високий рівень обізнаності пацієнтів щодо системи електронних рецептів в Україні: 85,25% респондентів знають про обов'язковість е-рецепта на антибіотики, 85,90% підтримують це регулювання, а 87,54% не стикалися з труднощами під час відпуску лікарських засобів. Водночас лише 59,02% опитаних мають особистий досвід користування е-рецептом, що вказує на необхідність подальшого інформування населення.

Аналіз виявив статистично значущі відмінності у користуванні е-рецептами залежно від віку ($\chi^2 = 49,57$; $p = 0,014$) та соціального статусу ($\chi^2 = 55,59$; $p < 0,001$), при цьому ґендерних відмінностей не виявлено. Однак жінки частіше відзначали доступність антибіотиків за е-рецептом у всіх аптеках ($\chi^2 = 8,17$; $p = 0,0043$). Загалом, 77% пацієнтів вважають систему зручною, хоча основне занепокоєння викликає питання конфіденційності.

До ключових переваг е-рецепта пацієнти віднесли: посилення контролю за відпуском антибіотиків (69,5%), зниження ризику помилок (61,3%) та можливість вибору бренду лікарських засобів (33,8%).

Вступ. Електронний рецепт (е-рецепт) став важливим кроком у розвитку системи охорони здоров'я України, допомагаючи інтегрувати нашу країну до світових стандартів. Введення цього інструменту не лише відповідає вимогам євроінтеграції, але й є частиною стратегії з підвищення ефективності та безпеки в медичній сфері. Впровадження е-рецептів уже встигло зарекомендувати себе у країнах, де це стало звичним процесом, і Україна має шанс наслідувати їхній досвід [1].

Незважаючи на те, що система е-рецептів почала діяти в Україні ще у 2019 році в рамках програми «Доступні ліки», важливим етапом стало її розширення з 2022 року, коли вона почала охоплювати антибіотики та наркотичні лікарські засоби [2]. Більше 5 мільйонів пацієнтів скористалися цією можливістю, а у системі охорони здоров'я вже зареєстровано більше 90 мільйонів е-рецептів [3].

У 2023 році е-рецепт здобув ще більшу популярність, коли він був введений для нових категорій лікарських засобів. Однак найбільше значення це має з точки зору безпеки та зручності для пацієнтів, адже цей механізм дозволяє знизити ризик безрецептурного відпуску ліків і покращити доступ до медикаментів.

Отримання електронного рецепта. Для того щоб отримати рецепт на препарат, пацієнт має звернутися до лікаря. Це може бути як особиста консультація, так і дистанційний прийом, залежно від умов. Датою виписування електронного рецепта є дата накладення кваліфікованого електронного підпису на рецепт лікарем у системі охорони здоров'я [5]. Після виписування е-рецепта пацієнт отримує смс-повідомлення або сповіщення у Viber з номером рецепта та кодом для його погашення.

Е-рецепт можна погасити лише в аптеці, яка підключена до електронної системи охорони здоров'я (ЕСОЗ), та отримати лікарські засоби за рецептом. Також пацієнт може передати 16-значний номер рецепта та 4-значний код підтвердження своїм рідним або знайомим, щоб вони могли отримати лікарський засіб для нього [6]. В аптеці пацієнт має можливість самостійно вибрати серед запропонованих варіантів торгову назву препарату, враховуючи власні вподобання та фінансові можливості [4]. Після того, як пацієнт вибирає препарат, фармацевт перевіряє номер рецепта у системі. Пацієнт надає код підтвердження для відпуску ліків і отримує необхідну кількість препарату. У разі наявності доплати фармацевт повідомить пацієнта про її розмір.

Пацієнти, які регулярно приймають рецептурні препарати, можуть отримати повторний рецепт дистанційно, без необхідності щоразу звертатися до лікаря. Це особливо зручно для осіб з хронічними захворюваннями або для тих, хто проходить тривалий курс лікування. Для цього в електронній системі має бути зафіксовано діагноз і перше призначення лікаря [4].

Електронні рецепти на антибіотики. Е-рецепти на антибіотики поширюються на рецептурні ліки, що

належать до антибактеріальних лікарських засобів для системного застосування та класифікуються за кодом АТХ (анатомо-терапевтично-хімічним) – J01, згідно з даними Державного реєстру лікарських засобів України (абз. 1 п. 5-2 Наказу № 360).

Е-рецепт виписується на одне найменування антибактеріального лікарського засобу за міжнародною непатентованою назвою. Лікар зазначає в рецепті діючу речовину, дозування та тривалість лікування. Пацієнт, своєю чергою, може вибрати конкретний бренд лікарського засобу, а також скоригувати вартість лікування відповідно до власного бюджету. Система е-рецепта дозволяє частковий відпуск ліків, розділивши покупку на кілька етапів, при цьому пацієнту не потрібно повторно звертатися до лікаря за рецептом.

Виписувати е-рецепт на антибіотики має саме той лікар, який проводить огляд пацієнта, визначає діагноз і лікування, оскільки він несе відповідальність за результат лікування. Тому скеровування пацієнта до сімейного лікаря для виписування е-рецепта є недоцільним як для амбулаторного, так і для стаціонарного лікування.

Е-рецепти на антибіотики були запроваджені в Україні із серпня 2022 року. Причиною цього стала необхідність контролю за споживанням антибіотиків, яке значно зросло під час пандемії COVID-19 [7].

Проте впровадження електронних рецептів без відповідного фінансового забезпечення не дало бажаного ефекту в контролюванні їхнього споживання, адже кількість виписаних і погашених рецептів залишалася дуже низькою. За даними Національної служби здоров'я України (НСЗУ), з моменту впровадження було виписано майже 934 тис. е-рецептів на антибіотики, з яких лише 68,7 тис. були погашені в аптеках. Це становить менше 0,5% від загальної кількості реалізованих в аптеках антибіотиків за цей період.

На сьогодні е-рецепт ефективно працює здебільшого в контексті суворої звітності, зокрема для наркотичних та психотропних препаратів, або в разі використання як фінансовий інструмент. Однак для більшої ефективності системи необхідно посилити контроль за відпуском рецептурних ліків або включити всі рецептурні препарати в програму реімбурсації [7].

Мета дослідження – з'ясувати ставлення відвідувачів аптек до впровадження системи е-рецептів в Україні, зокрема щодо антибіотиків; дослідити, як соціально-демографічні характеристики впливають на особливості процесу отримання електронних рецептів із врахуванням статистично значущих відмінностей; а також визначити основні недоліки та бар'єри, з якими стикаються пацієнти під час отримання ліків за е-рецептом.

Матеріали і методи. Для збору необхідних даних було розроблено спеціальний опитувальник, який поширювався через соціальні мережі та мобільні додатки. Анкета містила питання, спрямовані на оцінку задоволеності пацієнтів електронними рецептами, а також їхніх знань та ставлення до цього

інструменту. Опитування включало 34 запитання та блок інформації, де респонденти вказували свій вік, стать, рівень освіти та місце проживання.

Для оцінки думок і рівня задоволеності використовувалася п'ятибальна шкала Лайкерта (від 1 – «повністю не згоден» до 5 – «повністю згоден»). Водночас питання, що стосувалися досвіду використання е-рецептів та аптечних послуг, передбачали відкриті відповіді, що дало змогу отримати якісні дані. Оскільки дослідження передбачало залучення максимальної кількості респондентів, опитувальник поширювався серед різних соціальних груп та різних областей. Збір відповідей тривав із листопада 2023 року до березня 2025 року, після чого дані були проаналізовані статистично за допомогою Microsoft Office Excel та STATISTICA 12.

Для виявлення статистично значущих відмінностей між групами та оцінки взаємозв'язків між окремими змінними застосовувалися контингентні таблиці (крос-табуляції) та критерій χ^2 . Критичний рівень значущості встановлено на рівні $p < 0,05$.

Результати й обговорення. У дослідженні взяли участь 305 респондентів, більшість яких проживає на території Івано-Франківської області (81,64%). Львівську область представлено 34 респондентами (11,15%), а решта областей – менш ніж 5% кожна (табл. 1). Такий розподіл пояснюється тим, що основна фаза анкетування відбувалася саме на території Івано-Франківської області.

Переважну частину респондентів становили жінки – 235 осіб (77,05%). За віковою структурою найбільшу частку становили особи віком 21–30 років – 123 респонденти (40,33%). Також суттєво були представлені вікові групи 18–20 років (15,41%) та 31–40 років (17,05%).

Найактивнішими учасниками опитування стали здобувачі освіти (38,69%) та представники робітничих професій (31,14%). Частка службовців становила 19,34%, тоді як інші категорії (пенсіонери, особи з інвалідністю, учасники бойових дій) були представлені незначно. Майже половина респондентів мала вищу освіту (49,83%).

Таблиця 1

Характеристика респондентів дослідження

Категорія	Підкатегорія	N	%
Стать	Жіноча	235	77,05
	Чоловіча	70	22,95
Вік	18–20 років	47	15,41
	21–30 років	123	40,33
	31–40 років	52	17,05
	41–50 років	36	11,80
	51–60 років	26	8,52
	61–70 років	19	6,23
	71–80 років	2	0,66
Соціальний статус	Здобувачі освіти	118	38,69
	Робітники	95	31,14
	Службовці	59	19,34
	Пенсіонери	18	5,91
	Особи з інвалідністю	10	3,28
	Учасники бойових дій	5	1,64
Освіта	Вища	152	49,83
	Незакінчена вища	121	39,67
	Фахова передвища	16	5,25
	Загальна середня	16	5,25
Регіон проживання	Івано-Франківська обл.	249	81,64
	Львівська обл.	34	11,15
	Волинська обл.	10	3,28
	Закарпатська обл.	3	0,98
	Харківська обл.	3	0,98
	Київська обл.	2	0,65
	Одеська / Рівненська / Тернопільська / Чернівецька обл.	1*	0,33*
Чи виписували Вам е-рецепт?	Так	180	59,02
	Ні	125	40,98
Знають про е-рецепт на антибіотики?	Так	260	85,25
	Ні	45	14,75

Примітка. * – кожен з регіонів представлений 1 респондентом.

Значна частка респондентів продемонструвала обізнаність щодо функціонування системи е-рецептів в Україні. Так, 260 осіб (85,25%) зазначили, що знають про обов'язковість виписки е-рецепта на антибіотики. При цьому 180 респондентів (59,02%) вказали, що їм особисто було виписано хоча б один е-рецепт.

Досвід купівлі лікарських препаратів за електронними рецептами

Згідно з отриманими даними (табл. 2), сімейні лікарі є основними суб'єктами виписування е-рецептів, забезпечуючи 68,19% усіх призначень. Такий показник свідчить про їхню провідну роль у реалізації механізму е-рецептів в амбулаторній практиці. Це також може пояснюватися високою доступністю сімейних лікарів для широких верств населення та їхнім статусом «первинної ланки» у системі охорони здоров'я.

Таблиця 2

Лікарі за спеціальностями, які найчастіше виписували е-рецепти

Лікарська спеціальність	Кількість	Відсоток (%)
Сімейні лікарі	208	68,19
Педіатри	10	3,28
Кардіологи	4	1,31
Психіатри	5	1,64
Неврологи	7	2,29
Хірурги	1	0,33
Стоматологи	2	0,66
Ендокринологи	2	0,66
Інші спеціалісти	66	21,64
Усього	305	100

Інші спеціальності, зокрема кардіологи (1,31%), психіатри (1,64%), неврологи (2,29%), стоматологи (0,66%) та хірурги (0,33%), мають значно нижчі показники участі у виписуванні е-рецептів. Це може свідчити як про обмежене залучення лікарів вторинного рівня до електронної рецептури, так і про меншу кількість повторних призначень у їхній практиці.

Аналіз частоти отримання е-рецептів (табл. 3) у контексті соціально-демографічних характеристик засвідчив наявність статистично значущих залежностей, що відображають як медичні потреби різних груп населення, так і нерівномірну залученість до цифрових медичних сервісів.

Насамперед вік респондентів виявився одним із ключових чинників, що впливають на інтенсивність користування е-рецептами ($\chi^2 = 49,57$; $p = 0,014$). Дані демонструють, що найвищу частоту повторного отримання е-рецептів мають особи середнього та старшого віку (41–70 років), тоді як молодші респонденти (18–30 років) найчастіше зверталися за рецептом одноразово. Цей розподіл логічно пов'язаний із віковим збільшенням потреби у фармакотерапії.

Також було встановлено виражений вплив соціального статусу на характер користування е-рецептами ($\chi^2 = 55,59$; $p < 0,001$). Вразливі категорії

населення – пенсіонери, особи з інвалідністю, учасники бойових дій – мали суттєво вищу частку багаторазових звернень, що вказує на потребу у постійній медикаментозній підтримці та зумовлює особливу роль електронної рецептури як засобу забезпечення безперервності лікування.

Рівень освіти також асоціюється зі структурою користування е-рецептами ($\chi^2 = 26,08$; $p = 0,037$). Респонденти з вищою освітою демонстрували помітно більш рівномірний розподіл частоти виписування, включно з випадками багаторазового отримання (>15 разів). Це може бути свідченням кращої обізнаності про можливості системи та більшої цифрової обізнаності.

Натомість гендерна належність не показала статистично значущих відмінностей ($\chi^2 = 8,46$; $p = 0,133$), попри те, що чоловіки частіше отримували рецепти 10 і більше разів.

Водночас регіональних відмінностей у проведенні дослідження не виявлено ($\chi^2 = 20,95$; $p = 0,695$). Це дозволяє припустити, що на момент дослідження система е-рецепта є загалом рівномірно доступною.

Отримання лікарських засобів на іншу особу

Більшість респондентів (79,02%) отримували лікарські засоби за е-рецептом на своє ім'я і не мають досвіду отримання препаратів, виписаних на іншу особу (табл. 4). 20 осіб (6,56%) підтвердили отримання ліків для своїх дітей, а 41 особа (13,44%) купували їх для своїх батьків, що вказує на значну роль родичів у забезпеченні літніх людей необхідними медикаментами. Це підтверджує можливість подальшого розвитку юридичних механізмів «довіренних осіб» для отримання ліків для недієздатних або маломобільних людей.

Досвід купівлі антибіотиків за електронним рецептом

Загальний рівень обізнаності респондентів щодо обов'язкового відпуску антибіотиків за е-рецептом становить 85,25%, що свідчить про достатній рівень поінформованості населення з цього питання (табл. 5). Серед жінок цей показник був дещо вищим (86,81%) порівняно з чоловіками (80,00%). Переважна більшість учасників опитування (85,90%) підтримує обов'язковість використання е-рецепта для відпуску антибіотиків. Найвищий рівень підтримки зафіксовано серед респондентів віком 18–20 років (87,23%), що, ймовірно, пов'язано з вищою цифровою обізнаністю представників цієї вікової групи. Аналогічно високі показники підтримки продемонстрували респонденти з фаховою передвищою освітою (93,75%).

Дуже високий рівень позитивного ставлення зафіксовано також до ідеї включення антибіотиків до програми «Доступні ліки» – 92,46% респондентів вважають це доцільним. При цьому в усіх областях рівень підтримки цієї ініціативи залишався стабільно високим (90–100%), що свідчить про загальнонаціональну соціальну підтримку цієї політики.

Водночас лише 39,67% опитаних ($n = 121$) зазначають, що антибіотики, виписані за е-рецептом, доступні в усіх аптеках. Попри це, 87,54%

Таблиця 3

Частота отримання електронних рецептів залежно від соціально-демографічних характеристик (n = 305)

Категорія	1 раз n (%)	5–10 разів n (%)	10–15 разів n (%)	15–20 разів n (%)	>20 разів n (%)	Не виписували n (%)	χ^2	p
Стать							8,46	0,133
Жіноча	82(34,89)	62(26,38)	5 (2,13)	2 (0,85)	7 (2,98)	77 (32,77)		
Чоловіча	22(31,43)	20(28,57)	5 (7,14)	2 (2,86)	4 (5,71)	17 (24,29)		
Вік							49,57	0,014
18–20 років	12(25,53)	16(34,04)	2 (4,26)	0 (0)	0 (0)	17 (36,17)		
21–30 років	51(41,46)	29(23,58)	3 (2,44)	1 (0,81)	0 (0)	39 (31,71)		
31–40 років	16(30,19)	13(24,53)	1 (1,89)	1 (1,89)	4 (7,55)	18 (33,96)		
41–50 років	14(38,89)	11(30,56)	1 (2,78)	1 (2,78)	3 (8,33)	6 (16,67)		
51–60 років	9 (36,0)	6 (24,0)	0 (0)	0 (0)	1 (4,0)	9 (36,0)		
61–70 років	3 (15,79)	7 (36,84)	2 (10,53)	1 (5,26)	2 (10,53)	4 (21,05)		
71–80 років	0 (0)	0 (0)	1 (50,0)	0 (0)	0 (0)	1 (50,0)		
Соціальний статус							55,59	0,0004
Службовці	18(30,51)	12(20,34)	3 (5,08)	1 (1,69)	3 (5,08)	22 (37,29)		
Робітники	39 (41,05)	26 (27,37)	2 (2,11)	2 (2,11)	1 (1,05)	25 (26,32)		
Здобувачі освіти	39(33,05)	31(26,27)	4 (3,39)	0 (0)	1 (0,85)	43 (36,44)		
Пенсіонери	4 (22,22)	8 (44,44)	0 (0,0)	1 (5,56)	2 (11,11)	3 (16,67)		
Особи з інвалідністю	0 (0,0)	4 (40,0)	1 (10,0)	0 (0,0)	3 (30,0)	2 (20,0)		
Учасники бойових дій	4(80,0)	1(20,0)	0 (0)	0(0)	0 (0)	0 (0)		
Освіта							26,075	0,037
Загальна середня	6 (37,5)	7 (43,75)	0 (0,0)	0 (0,0)	2 (12,)	1 (6,25)		
Фахова перед-вища	4 (25,0)	7 (43,75)	0 (0,0)	1 (6,2)	0 (0,0)	4 (25,0)		
Незакінчена вища	45 (37,1)	33(27,27)	5 (4,13)	0 (0,0)	0 (0,0)	38 (31,4)		
Вища	49(32,24)	35(23,03)	5 (3,29)	3 (1,97)	8 (5,26)	52 (34,21)		
Регіон проживання							17,46	0,065
Івано-Франківська обл.	90(36,29)	59(23,79)	9 (3,63)	4 (1,61)	8 (3,23)	78 (31,45)		
Львівська обл.	5 (14,71)	18(52,94)	1 (2,94)	0 (0)	1 (2,94)	9 (26,47)		
Інші області	14 (40,0)	10(28,57)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	11 (31,43)		

Таблиця 4

Отримання ліків за е-рецептом, виписаних на іншу особу

Отримання лікарських засобів на інших осіб	Кількість осіб (n)	Відсоток (%)
Не отримували на іншу особу	241	79,02
Отримували на дітей	20	6,56
Отримували на батьків	41	13,44
Отримували на друзів, сусідів, знайомих	3	0,98
Інше	5	1,64
Загалом	305	100

респондентів (n = 267) вказали, що не стикалися з відмовою у відпуску антибіотиків за е-рецептом, що може свідчити про загальну функціональність системи.

Для виявлення залежностей між соціально-демографічними змінними та ключовими аспектами сприйняття е-рецептів на антибіотики використовувався χ^2 -аналіз. Хоча передбачалося, що рівень освіти чи вік можуть впливати на сприйняття е-рецептів, проведений χ^2 -аналіз не виявив статистично значущих відмінностей. Це може свідчити про загальну адаптованість населення до використання цифрових технологій та однорідність у сприйнятті е-рецепта серед різних вікових і освітніх груп населення.

Було виявлено лише два статистично значущих зв'язки між соціально-демографічними характеристиками та ключовими показниками. По-перше, було встановлено залежність між статтю респондента та оцінкою доступності антибіотиків за е-рецептом в аптеках ($\chi^2=8,17$; $p=0,0043$). Жінки частіше, ніж чоловіки, відзначали наявність антибіотиків

Таблиця 5

Обізнаність та думки респондентів щодо електронних рецептів на антибіотики

Характеристики	Знають, що антибіотики відпускаються за е-рецептом n (%)	Підтримують обов'язковість е-рецепта для антибіотиків n (%)	Вважають за доцільне включити антибіотики до програми «Доступні ліки» n (%)	Вважають, що антибіотики за е-рецептом доступні в усіх аптеках n (%)	Не стикалися з відмовами у продажі антибіотиків за е-рецептом n (%)
Загалом (n=305)	260 (85,25)	262 (85,90)	282 (92,46)	121(39,67)	267(87,54)
Стать					
Жіноча (n=235)	204 (86,81)	201 (85,53)	216 (91,91)	104 (44,25)	206 (87,66)
Чоловіча (n=70)	56 (80,00)	61 (87,14)	66 (94,29)	17 (24,28)	61(87,14)
	p = 0,2232	p = 0,8852	p = 0,688	p = 0,0043	p = 1,0
Вікові групи					
18–20 років (n=47)	37 (78,72)	41 (87,23)	45 (95,74)	19 (40,43)	40(85,11)
21–30 років (n=123)	106 (86,18)	108 (87,89)	111 (90,24)	48 (39,02)	110(89,43)
31–40 років (n=52)	43 (82,69)	45 (86,54)	48 (92,31)	20 (38,46)	46(88,46)
41–50 років (n=36)	32 (88,89)	29 (80,56)	35 (97,22)	20 (55,56)	30(83,33)
51–60 років (n=26)	24 (92,31)	22 (84,62)	24 (92,31)	10 (38,46)	23(88,46)
61–70 років (n=19)	16 (84,21)	15 (78,95)	17 (89,47)	4 (33,33)	17(89,47)
71–80 років (n=2)	2 (100)	2 (100)	2 (100)	0	1(50)
	p = 0,7148	p = 0,8766	p = 0,7868	p = 0,2423	p = 0,6831
Освіта					
Загальна середня (n=16)	15 (93,75)	14 (87,50)	16 (100)	6 (37,5)	14(87,5)
Фахова передвища (n=16)	15 (93,75)	15 (93,75)	16 (100)	5 (31,25)	15 (93,75)
Незакінчена вища (n=121)	100 (82,64)	107 (88,43)	112 (92,56)	45(37,19)	105(86,78)
Вища (n=152)	130 (85,53)	126 (82,89)	138 (90,79)	64(42,11)	133(87,5)
	p = 0,4752	p = 0,4538	p = 0,359	p = 0,7571	p = 0,8894
Регіон проживання					
Івано-Франківська обл. (n=249)	212 (85,14)	223 (89,56)	226 (90,76)	106(42,57)	221(88,76)
Львівська обл. (n=34)	31 (91,18)	26 (76,47)	33 (97,06)	14(41,18)	28(82,35)
Інші обл. (n=22)	17 (77,27)	13 (59,09)	22(100%)	4 (18,18)	18 (81,82)
	p =0,3561	p =0,0001	p =0,1604	p =0,0826	p =0,3993

в аптечних закладах, що ймовірно пов'язано з їх активнішою роллю в догляді за здоров'ям родини та частішими зверненнями до аптек.

Критерії вибору торгової марки антибіотика. Фінансова спроможність – головний фактор вибору антибіотика, оскільки 158 опитаних осіб (51,8%) вибирають його, виходячи з власних фінансових можливостей (табл. 6). Це свідчить про те, що значна частина населення орієнтується на доступність ліків.

Роль фармацевтів у прийнятті рішень підтвердили 90 осіб (29,51%), вказавши, що вирішальну роль у виборі антибіотика відіграє рекомендація працівника аптеки. Це показує, що фармацевти мають вагомий вплив на вибір ліків, що може бути як позитивним (професійні поради), так і негативним (комерційний інтерес) фактором. Лише 14 осіб (4,59%) орієнтуються на найдорожчий препарат, вважаючи його ефективнішим. Водночас 3 особи (0,98%) вибирають найдешевший препарат, що може свідчити про повну залежність від ціни та брак інформації про якість ліків.

Таблиця 6

Критерії вибору антибіотиків за е-рецептом серед респондентів

Критерій вибору	Кількість осіб (n)	Відсоток (%)
За фінансовою спроможністю	158	51,80
За рекомендацією фармацевтів	90	29,51
Вибираю найдорожчий препарат	14	4,59
Вибираю найдешевший препарат	3	0,98
Інше	5	1,64
Загалом	305	100

Труднощі під час отримання лікарських засобів за е-рецептом. Найпоширенішими труднощами в отриманні ліків за е-рецептом виявилися відсутність інтернет-з'єднання або перебої

з електропостачанням, що підтвердили 43,93% респондентів (табл. 7). Це свідчить про те, що інфраструктурні проблеми і, зокрема, війна в Україні можуть значно ускладнювати процес запровадження е-рецептів, у тому числі на антибіотики. Про труднощі із записом до лікаря зазначили 15,08% опитаних. Невелика кількість респондентів (12,13%) стикалися з неправильно внесеними даними в ЕСОЗ, 5,25% учасників повідомили, що лікарі допускали помилки у е-рецептах, 25,25% опитаних вказали, що взагалі не отримували е-рецепта, що може означати як недостатню обізнаність про систему, так і небажання або відсутність необхідності користуватися нею.

Таблиця 7

Труднощі, що виникають у використанні е-рецептів з боку відвідувачів аптек

Труднощі	Кількість респондентів (n)	Відсоток (%)
Відсутність інтернет-з'єднання або перебої з електропостачанням	134	43,93
Неможливість записатися до лікаря	46	15,08
Неправильно внесені дані в ЕСОЗ	37	12,13
Помилки, допущені лікарем у е-рецепті	16	5,25
Не отримували е-рецепт	77	25,25

Загальна задоволеність е-рецептами. Отримані результати засвідчили загалом високий рівень задоволеності пацієнтів системою електронного рецепта в Україні (табл. 8). Зокрема, більшість респондентів високо оцінили зрозумілість і простоту отримання е-рецепта: понад 77% (сукупно 5–6 балів)

повністю або майже повністю погодилися з відповідним твердженням. Це свідчить про ефективну інтеграцію цифрового сервісу у щоденну практику, принаймні серед осіб, які вже стикалися з його використанням.

Водночас лише 6,8% респондентів визнали отримання е-рецепта проблемним (оцінка 6), а майже половина (48,9%) повністю не згодні з цим твердженням, що ще раз підкреслює низький рівень загальних труднощів у користуванні системою. Аналогічно позитивні тенденції спостерігаються і у сфері доступу до коду підтвердження – понад 58% респондентів високо оцінили цю функціональність, тоді як 52,6% повністю не згодні з твердженням, що отримання коду є складним.

Варто зауважити, що найменш позитивно оцінено інформування з боку лікарів: хоча 39,3% опитаних не згодні з тим, що лікарі не надають супровідної інформації, така ж частка респондентів поставила низькі оцінки (1–2 бали), що свідчить про деякий розрив у комунікації між медичними працівниками та пацієнтами. Це може бути наслідком високої завантаженості лікарів, нестачі інструктивних матеріалів або низького рівня цифрової грамотності частини пацієнтів.

Дані демонструють високу задоволеність пацієнтів ключовими елементами е-рецепта: зручністю, простотою та доступністю коду. Проблеми найчастіше пов'язані не з технічною частиною системи, а з людським фактором – комунікацією лікарів.

Для зменшення ризику упередженості (acquiescence та formulation bias) у дизайні анкети були використані як позитивно, так і негативно сформульовані твердження. Під час попарного аналізу середніх значень було враховано семантичну полярність тверджень: у випадках із негативними формулюваннями (наприклад, «отримання е-рецепта є проблемним») низькі оцінки розглядалися як

Таблиця 8

Оцінка використання е-рецептів пацієнтами

Твердження	1 (Повністю не згоден) %	2 %	3 %	4 %	5 %	6 (Повністю згоден) %	Середній бал M±SD
Отримання е-рецепта є зрозумілим і простим	6,5	5	4	7,4	17,6	59,4	5,03±1,52
Отримання е-рецепта є проблемним	48,9	18,6	12,4	9,0	4,3	6,8	2,22±1,55
Код підтвердження е-рецепта доступний до перегляду	9,9	7,4	7,4	16,4	13,9	44,9	4,51±1,71
Код підтвердження е-рецепта отримувати складно	52,6	12,4	12,7	9,0	6,8	6,5	2,25±1,61
Лікар не надає інформаційної довідки як супроводу е-рецепта	39,3	12,4	11,1	13,3	10,8	13,0	2,83±1,84

позитивна характеристика. Усі пари тверджень були статистично порівняні з використанням t-критерію для незалежних вибірок, моделюючи розподіл за відомими значеннями середнього і стандартного відхилення. Попри обмеження методу, результати демонструють наявність достовірної різниці між оцінками простоти отримання е-рецепта та іншими аспектами його використання ($p < 0,05$), що узгоджується з високою прийнятністю базового функціоналу системи для пацієнтів.

Результати проведеного дослідження свідчать про переважно позитивне сприйняття цифровізації медичних послуг. За результатами опитування 64,8% респондентів погодилися, що е-рецепти підвищують їхню свободу під час лікування (середній бал – 3,89), а 60,8% відзначили покращення контролю над призначеними ліками ($M = 3,78$). Це свідчить про посилення відчуття особистої відповідальності й автономії у лікувальному процесі.

Крім того, 59,4% опитаних погодилися, що е-рецепти покращують доступ до лікарських засобів. Такий рівень позитивного сприйняття цифрових інструментів є важливим показником успішності впровадження сервісу на рівні користувачів.

Водночас оцінка можливості придбання ліків за е-рецептом для іншої особи виявилася менш однозначною: 48,6% респондентів погодилися з таким твердженням, але 28,4% залишилися нейтральними, що, ймовірно, вказує на обмежену практику застосування та відсутність механізмів делегованого отримання ліків.

Особливу увагу привертає питання конфіденційності: майже половина опитаних (47,3%) висловила занепокоєння щодо безпеки персональних даних у разі використання е-рецептів, тоді як лише 24,4% відчувають упевненість у захищеності інформації. Середній бал цього твердження становив 2,64, що є найнижчим серед усіх, і свідчить про потребу посилення комунікації держави з пацієнтами щодо стандартів збереження конфіденційності у системі eHealth (табл. 9).

Переваги запровадження е-рецептів з точки зору відвідувачів аптек

Результати опитування свідчать, що пацієнти найчастіше вважають основною перевагою е-рецепта зменшення безконтрольного споживання антибіотиків, що відзначили 69,5% респондентів (табл. 10). Це узгоджується з національною політикою боротьби з антибіотикорезистентністю, яка передбачає контроль за відпуском рецептурних препаратів.

На другому місці за частотою відповідей – усунення дефектів паперових рецептів (61,3%), зокрема: помилки в оформленні, нечитабельність, виправлення тощо. Це свідчить про цінність е-рецепта як інструмента підвищення якості медичної документації. Третє місце посідає можливість вибору торгового найменування препарату – 33,8% пацієнтів вважають це важливою перевагою. Це свідчить про актуальність індивідуалізації лікування та бажання пацієнтів впливати на вибір медикаменту, зокрема з міркувань вартості або довіри до бренду.

Інші переваги, такі як планування закупівель, облік відпуску та уникнення втрати рецепта, мають меншу частоту вибору (23–29%), але все ж залишаються важливими для формування централізованої політики управління лікарським забезпеченням.

Майже відсутня кількість відповідей у категорії «інше» (1%) свідчить про високу репрезентативність запропонованих опцій у питальнику, а також про чітке уявлення респондентів про функціональні можливості системи е-рецептів.

Актуальність теми полягає в тому, що в Україні зростає роль е-рецептів, особливо щодо відпуску антибіотиків. Результати дослідження показали, що 59,02% респондентів мали досвід отримання е-рецептів, а 85,25% опитаних знають, що антибіотики в Україні відпускаються саме за е-рецептом.

Згідно з результатами опитування, 59,02% респондентів хоча б один раз отримували електронний рецепт. Це відповідає даним подібних досліджень, проведених в інших країнах: 89,5% респондентів

Таблиця 9

Ставлення пацієнтів до е-рецептів у контексті лікування

Твердження	Категорично не згоден %	Скоріше не згоден %	Не знаю %	Скоріше згоден %	Цілком згоден %	Середній бал $M \pm SD$
Я вважаю, що е-рецепти підвищують мою свободу під час лікування	1,4	8,1	25,7	29,7	35,1	3,89 $\pm$ 1,02
Завдяки е-рецептам я маю можливість здійснювати більший контроль над виписаними ліками	2,7	9,5	27	28,4	32,4	3,78 $\pm$ 1,08
Я вважаю, що е-рецепти покращують доступ до ліків	1,4	13,5	25,7	24,3	35,1	3,78 $\pm$ 1,11
За е-рецептами легше купити ліки іншій людині	2,7	20,3	28,4	21,6	27	3,50 $\pm$ 1,17
Я стурбований своєю конфіденційністю під час використання е-рецептів	23	24,3	28,4	14,9	9,5	2,64 $\pm$ 1,25

Таблиця 10
Переваги е-рецептів

Переваги е-рецепта	Кількість, n	% від усіх респондентів
Уникнення дефектів паперових рецептів	187	61,3
Зменшення безконтрольного споживання антибіотиків	212	69,5
Можливість вибрати торгове найменування	103	33,8
Облік відпуску антибіотиків	89	29,2
Планування закупівель антибіотиків	71	23,3
Уникнення втрати чи пошкодження рецепта	84	27,5
Інше	3	1,0

у Польщі підтвердили досвід отримання електронних рецептів [8], а в Бельгії 68,81% опитаних заявили, що вони знайомі з е-рецептом [9]. Пацієнти, які були ознайомлені з е-рецептами, оцінюють їх досить позитивно. Середній бал задоволення за шкалою від 1 до 10 становив 7,87. Це співвідноситься з результатами досліджень у Польщі, де середній бал за шкалою від 1 до 5 був 4,37 [8]. Вищий відсоток прихильників е-рецептів був зафіксований у США, де 80% учасників опитування віддали перевагу е-рецептам, а понад 92% пацієнтів висловили високу задоволеність цією технологією [10]. Підтримка е-рецептів також була значною в Швеції, де тільки 4,2% респондентів захотіли б повернутися до традиційних паперових рецептів. Водночас у Бельгії 51% пацієнтів віддали б перевагу паперовому рецепту, особливо серед людей з хронічними захворюваннями [9].

Однією з ключових переваг е-рецептів, відзначених українськими респондентами, є зменшення безконтрольного споживання антибіотиків, що свідчить про важливість цієї проблеми в Україні. Це суттєво відрізняється від досліджень у інших країнах, де пацієнти підкреслювали зручність використання е-рецептів. Зокрема, в Польщі пацієнти вважали, що е-рецепти дозволяють рідше відвідувати лікаря та знижують ризик втрати або пошкодження рецепта [8]. У Пенсильванії (США) пацієнти зазначали ті ж самі переваги [10], а в Бельгії найбільше відзначалася зручність читабельності е-рецепта [9]. У Швеції рівень задоволеності пацієнтів системою електронного рецепта є надзвичайно високим. Як показало дослідження Hammar та співавт. (2011), лише 4,2%

респондентів бажали б повернутися до паперових рецептів [11].

У Фінляндії клієнти аптек високо оцінили національну систему е-рецептів, вказуючи на зручність придбання ліків та електронне зберігання рецептів [12]. У разі потреби отримати рецепт для іншої особи 79,02% українських респондентів не стикалися з такою ситуацією, що відрізняється від Бельгії, де значно більше пацієнтів забирали ліки для когось іншого [9].

Щодо безпеки даних 24,4% українських респондентів висловили впевненість у захисті своїх особистих даних під час використання е-рецептів, тоді як інші мали певні занепокоєння. Це схоже на результати опитування в Бельгії, де багато пацієнтів також висловили сумніви щодо конфіденційності та безпеки своїх даних у разі використання е-рецептів [9].

Отримати е-рецепт в Україні є можливим через текстові повідомлення на мобільний телефон. Це також є популярним методом у Польщі, де більшість респондентів вибрали саме цей спосіб отримання рецепта [8].

Під час опитування також були проаналізовані критерії вибору антибіотика: 51,8% респондентів орієнтуються на ціну, тоді як майже третина довіряє порадам фармацевтів. Це свідчить про вплив економічного чинника та роль фармацевтичного персоналу, що має бути враховано в політиці ціноутворення та навчанні аптекних працівників.

Висновки. Результати дослідження засвідчили високий рівень обізнаності пацієнтів щодо системи е-рецептів в Україні: 85,25% респондентів знають про обов'язковість е-рецепта на антибіотики, 85,90% підтримують це регулювання, а 87,54% не стикалися з труднощами під час відпуску лікарських засобів. Водночас лише 59,02% опитаних мають особистий досвід користування е-рецептом, що вказує на необхідність подальшого інформування населення.

Аналіз виявив статистично значущі відмінності у користуванні е-рецептами залежно від віку ($\chi^2 = 49,57$; $p = 0,014$) та соціального статусу ($\chi^2 = 55,59$; $p < 0,001$), при цьому ґендерних відмінностей не виявлено. Однак жінки частіше відзначали доступність антибіотиків за е-рецептом у всіх аптеках ($\chi^2 = 8,17$; $p = 0,0043$). Загалом, 77% пацієнтів вважають систему зручною, хоча основне занепокоєння викликає питання конфіденційності.

До ключових переваг е-рецепта пацієнти віднесли: посилення контролю за відпуском антибіотиків (69,5%), зниження ризику помилок (61,3%) та можливість вибору бренду лікарських засобів (33,8%).

Конфлікт інтересів: відсутній.

THE ELECTRONIC PRESCRIPTION SYSTEM FOR ANTIBIOTICS FROM THE PERSPECTIVE OF PHARMACY VISITORS

U. V. Khomut, I. O. Fediak

Ivano-Frankivsk National Medical University
khomul@ifnmu.edu.ua

The aim of the work – to assess the attitudes of pharmacy visitors (patients) toward the implemented e-prescription system in general and specifically for antibiotics; to examine how socio-demographic characteristics influence the specifics of the e-prescription acquisition process, taking into account statistically significant differences; and to identify the main shortcomings and barriers patients face when obtaining medications through e-prescriptions.

Materials and Methods. An online survey was conducted among 305 respondents from various regions of Ukraine via social media distribution. The questionnaire included 34 items covering socio-demographic characteristics, experience with e-prescriptions, attitudes toward their implementation, and usability assessment. Descriptive statistics and the χ^2 test were applied.

Results and Discussion. More than 85% of respondents were aware of the e-prescription system, and approximately 60% had user experience. Patients identified key benefits of e-prescriptions, such as reducing uncontrolled antibiotic consumption, eliminating issues related to paper-based prescriptions, and enabling the selection of drug trade names. However, 47% expressed concerns regarding the confidentiality of personal data. Statistically significant associations were found between certain socio-demographic variables and perceptions of e-prescription accessibility.

Conclusions. The study results demonstrated a high level of patient awareness regarding the e-prescription system in Ukraine: 85.25% of respondents were aware of the mandatory requirement for e-prescriptions when dispensing antibiotics, 85.90% supported this regulation, and 87.54% reported no difficulties during the dispensing process. Personal experience with e-prescriptions was reported by 59.02% of respondents, indicating the need for further public education on the system. Statistically significant differences in the use of e-prescriptions were observed based on age ($\chi^2 = 49.57$; $p = 0.014$) and social status ($\chi^2 = 55.59$; $p < 0.001$). No significant gender-based differences were found, although women more often noted the availability of antibiotics via e-prescription in all pharmacies ($\chi^2 = 8.17$; $p = 0.0043$). Overall satisfaction with the system is high: 77% of respondents considered the e-prescription process convenient, while concerns about data confidentiality remain the primary issue. The main advantages of the system, as reported by patients, include improved control over the dispensing of antibiotics (69.5%), reduction in prescription errors (61.3%), and the ability to choose a specific medication brand (33.8%).

Key words: electronic prescription, antibiotics, patient, eHealth, satisfaction, confidentiality

Перелік бібліографічних посилань

1. Як працює е-рецепт на лікарські засоби під час воєнного стану / Електронна система охорони здоров'я України. URL: <https://ehealth.gov.ua/2024/08/22/yak-pratsyuje-e-retsept-na-likarski-zasoby-pid-chas-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 13.05.2025).
2. Суріков О. Е-рецепт на ліки: законодавчі зміни та плани на майбутнє. *Аптека*. 2023. № 06 (1377). URL: <https://www.apteka.ua/article/658056> (дата звернення: 13.05.2025).
3. Електронні рецепти на лікарські засоби: виписування та відпуск / Національна служба здоров'я України. URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/reimb-prescription-details> (дата звернення: 13.05.2025).
4. Ліштаба І. Е-рецепти на ліки: готовність № 1. *Аптека*. 2023. № 13 (1384). URL: <https://www.apteka.ua/article/662226> (дата звернення: 13.05.2025).
5. Про затвердження Порядку виписування рецептів на лікарські засоби і виробів медичного призначення : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19 липня 2005 р. № 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-05#Text> (дата звернення: 13.05.2025).
6. Купріянова О., Абанкіна А. Електронний рецепт: строк дії, як виписувати. *Медична справа*. 2025. URL: <https://medplatforma.com.ua/article/1814-elektronniy-retsept> (дата звернення: 13.05.2025).
7. Чому не працює електронний рецепт? *Аптека*. 2023. URL: <https://www.apteka.ua/article/679541> (дата звернення: 13.05.2025).
8. Wrzosek N., Zimmermann A., Balwicki Ł. A survey of patients' opinions and preferences on the use of e-prescriptions in Poland. *Int. J. Environ. Res. Public Health*. 2021. Iss. 18. P. 9769. DOI: 10.3390/ijerph18189769.
9. Patient perceptions of electronic prescriptions in Belgium: An exploratory policy analysis / L. Suykerbuyket et al. *Pharmacy (Basel)*. 2018. Vol. 6, Iss. 4. P. 130. DOI: 10.3390/pharmacy6040130.
10. Schleiden L.J., Odukoya O.K., Chui M.A. Older Adults' Perceptions of E-Prescribing: Impact on Patient Care. *Perspect Health Inf. Manag.* 2015. Iss. 12. e. 1d.
11. Patients satisfied with e-prescribing in Sweden: a survey of a nationwide implementation / T. Hammar et al. *J. Pharm. Health Serv. Res.* 2011. Vol. 2, Iss. 2. P. 97–105. DOI: 10.1111/j.1759-8893.2011.00040.x.
12. Lämsä E., Timonen J., Ahonen R. Pharmacy customers' experiences with electronic prescriptions: cross-sectional survey on nationwide implementation in Finland. *J. Med. Internet Res.* 2018. Vol. 20, Iss. 2. e. 68. DOI: 10.2196/jmir.9367.

References

1. How does the e-prescription for medicines work during martial law? [Internet]. Electronic Health System of Ukraine [cited 2025 May 13]. Available from: <https://ehealth.gov.ua/2024/08/22/yak-pratsyuje-e-retsept-na-likarski-zasobypid-chas-voyennogo-stanu/>
2. Surikov O. E-prescription for medicines: legislative changes and future plans [Internet]. Apteka.ua [cited 2025 May 13]. Available from: <https://www.apteka.ua/article/658056>
3. E-prescriptions for medicines: prescribing and dispensing [Internet]. National Health Service of Ukraine [cited 2025 May 13]. Available from: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/reimb-prescription-details>
4. Lishtaba I. E-prescriptions for medicines: readiness No. 1 [Internet]. Apteka.ua [cited 2025 May 13]. Available from: <https://www.apteka.ua/article/662226>
5. On approval of the procedure for prescribing medicinal products and medical devices. Ministry of Health of Ukraine. Order No. 360 (2005). Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-05#Text>
6. Kupriyanova O, Abankina A. E-prescription: validity period, how to prescribe [Internet]. Medplatforma [cited 2025 May 13]. Available from: <https://medplatforma.com.ua/article/1814-elektronniy-retsept>
7. Why is the e-prescription not working? [Internet]. Apteka.ua [cited 2025 May 13]. Available from: <https://www.apteka.ua/article/679541>
8. Wrzosek N, Zimmermann A, Balwicki Ł. A survey of patients' opinions and preferences on the use of e-prescriptions in Poland. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(18):9769. DOI: 10.3390/ijerph18189769
9. Suykerbuyk L, Robbrecht M, De Belder S, Bastiaens H, Martinet W, De Loof H. Patient perceptions of electronic prescriptions in Belgium: An exploratory policy analysis. *Pharmacy (Basel)*. 2018;6(4):130. DOI: 10.3390/pharmacy6040130
10. Schleiden LJ, Odukoya OK, Chui MA. Older adults' perceptions of e-prescribing: impact on patient care. *Percept Health Inf Manag*. 2015;12:1d.
11. Hammar T, Nyström S, Petersson G, Åstrand B, Rydberg T. Patients satisfied with e-prescribing in Sweden: a survey of a nationwide implementation. *J Pharm Health Serv Res*. 2011;2(2):97–105. DOI: 10.1111/j.1759-8893.2011.00040.x
12. Lämsä E, Timonen J, Ahonen R. Pharmacy customers' experiences with electronic prescriptions: cross-sectional survey on nationwide implementation in Finland. *J Med Internet Res*. 2018;20(2):e68. DOI: 10.2196/jmir.9367

Відомості про авторів

Хомут У. В. – аспірант кафедри судової медицини, медичного та фармацевтичного права, Івано-Франківський національний медичний університет, Івано-Франківськ, Україна. E-mail: khomul@ifnmu.edu.ua, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7704-340X>

Федяк І. О. – канд. фармац. наук, доцент кафедри судової медицини, медичного та фармацевтичного права, Івано-Франківський національний медичний університет, Івано-Франківськ, Україна. E-mail: ifediak@ifnmu.edu.ua, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9578-3719>

Information about the authors

Khomut U. V. – PhD student, Department of Forensic Medicine, Medical and Pharmaceutical Law, Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine. E-mail: khomul@ifnmu.edu.ua, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7704-340X>

Fediak I. O. – PhD (Pharmacy), Associate Professor, Department of Forensic Medicine, Medical and Pharmaceutical Law, Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine. E-mail: ifediak@ifnmu.edu.ua, ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9578-3719>